

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Migrace mezi Japonskem a Latinskou Amerikou se zaměřením na japonskou menšinu v Mexiku

The Migration Between Japan and Latin America Focused on the Japanese Minority in Mexico

OLMOUC 2018 Zuzana Jurajdová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku japonské migrace do Latinské Ameriky. Úvodní kapitoly mapují politicko-ekonomické vztahy mezi Japonskem a Latinskou Amerikou, konkrétně pak mezi Japonskem a Mexikem. V následujících kapitolách se věnuji samotné migraci japonského etnika na mexické území. Cílem práce je ukázat na rozdílnost i podobnost některých kulturně-historických aspektů, které ovlivnily a nadále ovlivňují postavení japonské menšiny v Mexiku, její asimilaci i vnímání kulturní identity v rámci této menšiny.

Klíčová slova: Japonsko-mexické vztahy, japonská migrace, nikkeidžin, kulturní asimilace

Počet stran: 31 (36 NS)

Počet znaků včetně mezer: 64 592

Počet použitých zdrojů: 24

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Ivoně Barešové, Ph.D. za velkou trpělivost, ochotu a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Danielu Esparzovi, Ph.D. za poskytnutí odborných zdrojů.

Ediční poznámka

Pro přepis japonských pojmů a jmen je užitá česká transkripce s výjimkou zachování původní transkripce u bibliografických údajů. Japonská vlastní jména jsou uváděna v pořadí příjmení před osobním jménem. Použité zdroje jsou citovány dle normy ČSN ISO 690.

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení vztahů mezi Japonskem a Latinskou Amerikou	10
1.1 Politické uspořádání Latinské Ameriky v 16. století.....	10
1.2 Počátky kontaktu Japonska a Španělského království.....	11
1.3 Krize španělského kolonialismu	12
1.3.1 Boje za nezávislost v Latinské Americe.....	13
1.3.2 Ohrožení kolonií v Pacifiku.....	13
1.4 Ekonomická spolupráce Japonska a Latinské Ameriky ve 20. století.....	15
1.5 Transpacifické partnerství.....	18
2 Vymezení vztahů mezi Japonskem a Mexikem	20
2.1 Mexiko jako suverénní stát.....	20
2.2 Japonsko jako investor.....	21
2.3 Japonsko-mexické vztahy v současnosti.....	22
3 Migrace mezi Japonskem a Mexikem	24
3.1 Mexická migrační politika	24
3.2 Colonia Enomoto	25
3.3 Chiapas.....	26
3.4 Migranti jako pracovní síla	27
3.5 Mexická revoluce.....	28
3.6 Druhá světová válka.....	28
4 Kulturní aspekty	31
4.1 Historické podobnosti	31
4.2 Stereotypizace a předsudky	32
4.3 Kulturní asimilace.....	33
4.4 Kulturní identita.....	35
Závěr.....	37

Resumé	39
Bibliografie.....	40

Úvod

Latinská Amerika vždy byla regionem plným rozmanitosti co do kultury i politického uskupení jednotlivých států. Jedním z aspektů spojujících státy tohoto regionu jsou hluboko zakořeněné tradice indiánských kultur, které ještě před příchodem Kolumba ovládaly tuto oblast. Tato kolektivní paměť pak byla dlouhodobě potlačována snahou španělských conquistadorů a misionářů proměnit indiánské kultury v poslušné kristianizované poddané. O to patrnější je snad snaha během a po období bojů o nezávislost v 19. století, kdy se jednotlivé národy Latinské Ameriky snažily definovat vlastní identitu a vyrovnat se s násilnou kulturní kontaminací způsobenou španělskou nadvládou. Vyjma aspektů politicko-kulturních podobu tohoto regionu ovlivnily i aspekty ekonomické. Nově nabytá nezávislost šla ve většině případů ruku v ruce s politickou nestabilitou a ekonomickou krizí. Tento vývoj vždy Latinskou Ameriku stavěl do pozice chudého, rozvojového regionu.

Oproti tomu japonské dějiny, ač neklidné ve své vlastní podstatě, mapují vývoj dosti odlišný. Stejně tak jako v 19. století prošla přerodem Latinská Amerika, prošlo jím i Japonsko v podobě restaurace Meidži. Následný vývoj obou regionů byl ovšem dosti rozdílný, a zatímco se Latinská Amerika potýkala s nestabilitou všeho druhu, Japonsko se začalo dotahovat na západní velmoci a postupně se samo takovouto velmocí stalo. Japonsko nikdy nebylo podrobena jinou zemí tak, jak tomu bylo v případě nadvlády Španělů v Latinské Americe. Zde se nabízí srovnání s americkou okupací po ukončení druhé světové války, ta ale stěžejně znamenala brutální represe původního obyvatelstva a násilné šíření víry a křesťanské kultury.

Ať už tyto dvě oblasti srovnáme z hlediska historického či ekonomického vývoje, narazíme na řadu odlišností. Stejně tak je patrná rozdílnost obou kultur co do jazyka, žebříčku hodnot, pojetí víry. O vzdálenosti a geografických faktorech snad ani nemluvě. A přesto tyto oblasti už několik století udržují vzájemný kontakt. Ať už se jedná o první náznaky ještě za španělského kolonialismu, nebo o pozdější spolupráci po osamostatnění států Latinské Ameriky, hlavním motivem kontaktu byl obchod. Právě tato ekonomická spolupráce ale vytvořila prostředí pro několik vln migrace japonského etnika na území těchto států.

Ve své bakalářské práci se pokouším zmapovat nejen toto politicko-ekonomické pozadí, ale také průběh samotné migrace a kulturně-historické faktory, které ovlivnily asimilaci japonského etnika a pojetí jeho kulturní identity v rámci mexické společnosti.

1 Vymezení vztahů mezi Japonskem a Latinskou Amerikou

Japonsko a země Latinské Ameriky toho na první pohled nemají příliš společného. Jedná se o státy vzdálené jak z hlediska geografického, tak i z toho kulturního. Tyto rozdíly však nebránily navázání kontaktu, ať už jeho důvodem byla misijní činnost, obchod nebo migrace obyvatelstva. V této kapitole se pokusím osvětlit okolnosti kontaktu těchto zemí, které se měnily ruku v ruce s vládou a socio-ekonomickými faktory.

1.1 Politické uspořádání Latinské Ameriky v 16. století

Než si stanovíme milníky prvních interakcí mezi Japonskem a Latinskou Amerikou, je nutné vymežit si jisté geograficko-historické skutečnosti. V 16. století, kam spadají i počátky kontaktu Japonců a obyvatel Latinské Ameriky, ač tehdy ještě pod nadvládou Španělů, dochází k násilným změnám v politickém uspořádání Latinské Ameriky. Za prvo počátek těchto změn lze považovat expedici Kryštofa Kolumba, přesněji objevení Ameriky v roce 1492. Tento objev otevřel cestu pro španělskou *conquistu*, tedy pro podrobení si nového území i jeho obyvatelstva.

Zhruba do 30. let 16. století patřilo území Latinské Ameriky tzv. předkolumbovským civilizacím, zejména Aztékům a Inkům. Aztékové byli jedním z nejbojovnějších indiánských národů, ovládali území dnešního Mexika, Guatemaly a Hondurasu. Roku 1519 k mexickému pobřeží doplul Hernán Cortés a založil město Veracruz, to se pak stalo výchozím bodem pro boje s Aztéky, které nakonec vyvrcholily pádem aztéckého impéria. Podobný osud čekal i říši Inků, ta se rozkládala na území dnešního Peru, Ekvádoru, Chile a Bolívie, byla však oslabena vnitřními mocenskými spory. Toho využil Francisco Pizarro a v letech 1530 až 1540 postupně dobyl území Inků. Oba poražené národy se pak staly otroky španělského impéria a jejich území byla po několik století pod nadvládou Španělů. (Martínez Díaz a Vásquez 1990, 104-108)

Ačkoliv jsou předmětem této kapitoly vztahy mezi Japonskem a Latinskou Amerikou, nelze opomenout ani Španělské království, jelikož země Latinské Ameriky byly jeho koloniemi i v době navázání kontaktu s Japonskem.

1.2 Počátky kontaktu Japonska a Španělského království

Španělské lodě ve větší míře začaly do japonských přístavů připlouvat od roku 1584. (Vasiljevová 1986, 239) Účelem těchto cest měl být pochopitelně obchod. Zatímco v Evropě byl zájem hlavně o japonské rukodělné výrobky (vějíře, nádoby, papírové výrobky aj.), stříbro a měď, v Japonsku byla zase poptávka po evropských střelných zbraních, které tehdy na bojišti představovaly nezanedbatelnou výhodu. Španělé však do Japonska nepřipluli s čistě obchodními záměry. Lze tvrdit, že ve španělském kontextu bylo navazování obchodních styků pevně provázáno i s náboženstvím a misijní činností, ať už byla její forma jakákoliv. (Vasiljevová 1986, 238-239)

Tento přístup ale mezi Evropany nebyl ojedinělý. Prvními šířiteli křesťanství byli Portugalci, kteří do Japonska dopluli zhruba o čtyřicet let dříve než Španělé. Oba tyto národy s dlouhou křesťanskou tradicí měly snahu mezi obchodníky vpašovat i pár misionářů, a to navzdory japonským nařízením. Japonská knížata byla sice zprvu vstřícná, jelikož rychle pochopila, že křesťanství do jisté míry usnadňuje obchody, zvěsti o počínání Evropanů v jiných částech světa ale poukazovaly na riziko těchto nových kontaktů. Ať už to byla víra povrchní, motivovaná touhou po zisku, nebo skutečná, křesťanství tak jako tak představovalo hrozbu. Země, kde křesťanští misionáři šířili svou víru, se v řadě případech staly koloniemi křesťanských království. Kolonialismus stranou, samotná situace na evropském kontinentu ukazovala, že víra je spíše důvodem sporu či ospravedlněním válek než sjednocujícím prvkem. Obavy z narůstajícího vlivu misionářů pak vedly k prvnímu protikřesťanskému ediktu, který roku 1587 vydal Tojotomi Hidejoši. Nešlo o úplný zákaz křesťanství, edikt měl především zabezpečit odchod misionářů z Japonska, nebyl však příliš efektivní. Roku 1596 pak došlo k vyostření situace, kdy dal Tojotomi popravít jak některé misionáře, tak i několik japonských křesťanů. Tento krok byl jen předzvěstí pozdější tvrdé represe křesťanství. (Vasiljevová 1986, 240-241)

Ještě před úplnou eskalací protikřesťanských nálad bylo vysláno poselství ke španělskému králi, Filipovi III., a k papeži, Pavlu V. Se souhlasem šógunátu se tak stalo roku 1613, v čele výpravy stanul jeden z vazalů rodu Date, Hasekura Cunenaga. Hasekurova mise měla podpořit navázání obchodních vztahů s Novým Španělskem, tedy se Španěly na území dnešního Mexika. Tam se Hasekurovi podařilo dorazit a odtud dále pokračoval do Evropy. Když se však po sedmi letech vrátil do vlasti, protikřesťanské tendence naprosto zastínily výsledek jeho cesty. (Vasiljevová 1986, 242-243)

Nehledě na konflikt v otázce náboženství, který komplikoval komunikaci obou zemí, španělské snahy expandovat, ať už obchodně či mocensky, byly omezovány dalším faktorem. Španělské a Portugalské království spolu, jakožto dvě námořní velmoci, soupeřila o zámořská území. Vzájemná rivalita je dovedla až k uzavření několika smluv, které upravovaly územní nároky obou velmocí a omezovaly tak i možnosti obchodu. První takovou smlouvou byla *Tratado de Tordesillas* z roku 1494, týkala se oblastí v Atlantském oceánu a tzv. Nového světa, tedy území Latinské Ameriky. Roku 1529 pak došlo k podpisu další smlouvy, *Tratado de Zaragoza*, která rozdělovala oblasti vlivu v Asii. Platnost všech uzavřených smluv však v roce 1750 anulovala nová úmluva, *Tratado de Madrid*, ta ale neměla dlouhého trvání. Roku 1761 vešla v platnost *Tratado de El Pardo* a konečně roku 1777 pak *Tratado de San Ildefonso*. (Díaz-Trechuelo 1994)

Ať už tedy šlo o japonskou ostražitost vůči misijním snahám Španělů nebo o neustálý boj o území s Portugalci, hispano-japonským vztahům doba příliš nepřála. Změna přišla až v druhé polovině 19. století. Pokud jde o kontakt se Španělským královstvím, mezi lety 1868 a 1885 byla podepsána smlouva o vzájemné spolupráci. Pro japonskou stranu byla předmětem zájmu hlavně španělská kolonie Filipíny, tento pakt však nebyl velkým přínosem ani pro jednu ze stran. (Togores Sánchez 1995)

Abychom mohli hovořit o kontaktu mezi Japonskem a Latinskou Amerikou, musí v tomto regionu nejprve dojít k vymanění se ze španělské nadvlády a tuto změnu s sebou přineslo až 19. století.

1.3 Krize španělského kolonialismu

19. století pro Španělské království znamenalo další prohloubení politicko-ekonomické krize. Především státní bankroty a válka o nezávislost proti Francii stály španělské impérium mnoho sil. Významným zdrojem příjmů tehdy byly zámořské kolonie, především ty v Latinské Americe, jejichž bohatství bylo neomezeně čerpáno a jejichž původní obyvatelstvo bylo bezostyšně vykořisťováno. Tuto situaci jen umocnila vláda Ferdinanda VII., který se znovu dostal k moci po porážce Napoleona. Ferdinand VII. byl krutým vládcem, který své zemi po politicko-ekonomické stránce jen přitížil. S tolika problémy na Iberském poloostrově tedy nebylo divu, že Španělé nedokázali udržet své kolonie. (Křč a Zbudilová 2010, 9-10)

1.3.1 Boje za nezávislost v Latinské Americe

Pro země Latinské Ameriky je 19. století stoletím boje za nezávislost. Tendence osamostatnit se tady byly již dlouho předtím, ale až prohlubující se krize španělského impéria poskytla lokálním odbojům dostatečnou příležitost. Nicméně, Ferdinand VII. se dokázal vrátit k moci i po jednom z převratů a nastolil pak daleko despotičtější vládu než kdy dříve, ve španělských dějinách je toto období (1823-1833) nazýváno jako „temné desetiletí.“ Utužení absolutismu zmařilo první vlnu odboje, ta byla ale jen předzvěstí té druhé, úspěšné. (Krč a Zbudilová 2010, 10)

Jedním z prvních suverénních států na jihoamerickém kontinentu se stala Argentina a to roku 1816 po vyhlášení nezávislosti na *Congreso de Tucumán*. Ve zbylých koloniích nadále pokračovaly boje, které nakonec skončily porážkou Španělů. Simón Bolívar se stal osvoboditelem Kolumbie, Ekvádoru i Venezuely. Chile dovedl k nezávislosti generál José de San Martín a dále pokračoval v Peru, kde vybojoval nezávislost roku 1821. Téhož roku dosáhlo nezávislosti i Mexiko, v čele stanul Augustín de Iturbide, který se následně prohlásil císařem, ale o dva roky později byl svržen jedním ze svých generálů. Během chaosu panujícího v Mexiku se podařilo osamostatnit i zbylým koloniím v oblasti Střední Ameriky, které dříve s Mexikem tvořily tzv. Nové Španělsko. Zatímco Panama nadále byla součástí Kolumbie, Salvador, Honduras, Kostarika, Guatemala a Nikaragua společně vytvořily konfederaci, „Spojené provincie Střední Ameriky.“ Pomyslnou tečkou za druhou vlnou bojů o nezávislost byla bitva u Ayacucho, kterou roku 1824 úspěšně vybojoval jeden z generálů Bolívara, Antonio José de Sucre, a následujícího roku tak dokončil osvobození Peru. (Martínez Díaz a Vásquez 1990, 140-146)

1.3.2 Ohrožení kolonií v Pacifiku

Ztráta kolonií v Latinské Americe ovšem nebyla jediným problémem, který rozpadající se španělské impérium muselo řešit. Nadále přetrvávala nestabilní politická struktura státu, skrze boje a převraty se střídali panovníci, provizorní vlády, ale i ústavy a došlo i na zřízení první Španělské republiky, ta však vydržela jen rok. Nehledě na vnitřní problémy, Španělsko se cítilo být ohroženo i v oblasti Pacifiku, kde si zachovalo jedny z posledních kolonií – Filipíny, Mariánské ostrovy a Karolínské ostrovy. Stejně tak jako zásadní změnou prošly tehdy již bývalé španělské kolonie, obdobně výrazný přerod zažilo i Japonsko v podobě restaurace Meidži (1868). Nelze tvrdit, že by oba regiony prošly stejnou změnou, socio-politické faktory Japonska a zemí Latinské Ameriky se v řadě skutečností odlišovaly, stejně tak nebyl shodný ani průběh změn či jejich cíl. Co ale tyto

procesy měly společné, je dopad jak v lokálním měřítku, tak i v tom globálním. (Pérez-Grueso 1995, 43-60)

Získání nezávislosti v případě zemí Latinské Ameriky i změna nejen politické sktruktury v případě Japonska znamenaly nutnost vytvořit a uvést do chodu nový, funkční systém, nutnost stabilizovat a modernizovat svou zemi. Státy Latinské Ameriky se s touto výzvou potýkaly ještě během následujících století, zatímco Japonsko se vydalo cestou rychlého růstu. V rámci hesla *fukoku kjóhei* („prosperující země, silná armáda“) se Japonsko díky reformám měnilo v silný stát, což pochopitelně vzbudilo pozornost dosavadních velmocí. Japonsko se, také za pomoci zahraničních odborníků, snažilo vymanit z pozice podřízenosti, usilovalo o to dostat se na stejnou úroveň jako západní velmoci, to mělo být předpokladem pro úpravu nerovných smluv. Dalším krokem pak mělo být stanovení určité bezpečné zóny. Řada ostrovů v blízkosti japonského souostroví patřila právě těm státům, které se Japonsko pokoušelo dohnat. Vlastnictví těchto ostrovů konkurenčním státům dávalo možnost využít je jako základnu pro případný útok na Japonsko, v čemž nová vláda pochopitelně viděla velké riziko. (Pérez-Grueso 1995, 60-62)

Aby Japonsko získalo tuto bezpečnou zónu, zahájilo v 70. letech 19. století ofenzivu, která měla za výsledek získání souostroví Bonin (Ogasawara, 1873) a ostrova Formosa (Tchaj-wan, 1874). Dále výměnou za ostrov Sachalin Rusko přenechalo Japonsku souostroví Kurily (1875). V roce 1879 pak Japonsko doplnilo bezpečnou zónu o souostroví Rjúkjú. Následoval výboj na Korejský poloostrov, kde docházelo ke střetům s Čínou, které v letech 1894 a 1895 vyvrcholily v první čínsko-japonskou válku, ta skončila vítězstvím Japonska. S ohledem na nenadálou expanzi a rychlý růst nově reformovaného Japonska se Španělsko začalo obávat o své kolonie v Pacifiku. (Pérez-Grueso 1995, 60-64)

Nicméně, nehledě na španělské obavy, Japonsko během 19. století nikdy neprojeвило zájem o obsazení španělských kolonií v Pacifiku. Můžeme se jen domnívat, do jaké míry byla reálná představa, jakou španělští politici a diplomaté o Japonsku éry Meidži měli. Z dobových pramenů je patrné šíření představy o Japonsku jakožto o nové, agresivní mocnosti, která znamená jisté nebezpečí pro španělské kolonie. To mělo za následek defenzivní politiku vůči Japonsku. Navzdory těmto do jisté míry přehnaným představám se podařilo navázat mezi oběma zeměmi obchodní styky, nebo alespoň proběhly snahy obchod se Španělskem oživit. Pro Japonsko byly Filipíny, Karolínské a Mariánské ostrovy atraktivní lokalitou pro odbytní domácího zboží. Ostrovy se nacházely v blízkosti

Japonska, což umožňovalo přímý prodej zboží, a tedy i větší zisk. V tomto ohledu se obchodování se španělskými koloniemi jeví jako výhodnější než obchodování na evropském trhu, kam se japonské zboží dostalo vždy přes jednu ze západních velmocí, která na takovém obchodu vydělala víc než samotné Japonsko. Navázání obchodních kontaktů s koloniemi ale nakonec nemělo takový význam, v jaký obě strany doufaly. (Pérez-Grueso 1995, 64-79)

1.4 Ekonomická spolupráce Japonska a Latinské Ameriky ve 20. století

Trvalo několik století, než oba regiony znovu mohly navázat kontakt, tentokrát ovšem ne jako španělské kolonie a stát prosazující politiku izolace, nýbrž jako suverénní státy a ekonomičtí partneři. V předešlých podkapitolách jsme mohli sledovat vývoj, jakým státy Latinské Ameriky prošly od dob kolonialismu až po novou éru nezávislosti. Současně s jejich vývojem probíhal i přerod Japonska v důsledku reformy Meidži. Zatímco Japonsku se podařilo stát se rovnocenným partnerem západních velmocí, státy Latinské Ameriky prodělaly řadu vnitřních rozběrů a v 80. letech 20. století i ekonomickou krizi, která se výrazně podepsala na hospodářství těchto zemí. I tuto ekonomickou krizi ale lze do jisté míry vnímat jako jeden z podnětů pro úpravu obchodních vztahů Japonska a Latinské Ameriky.

Jedním ze společných rysů obou regionů byl ekonomický růst v 60. a 70. letech 20. století. Státy Latinské Ameriky se soustředily především na rozvoj domácího trhu a hospodářský růst podporovaly i za cenu zadlužení. V období ekonomického růstu se výrazně zvýšil objem obchodu mezi těmito zeměmi a Japonskem. Pro Japonsko Latinská Amerika představovala jak nový zdroj surovin, tak i oblast vhodnou pro další investice a bankovní půjčky. Z pohledu latinskoamerických států pak Japonsko představovalo slibného obchodního partnera, ovšem až po Spojených státech a Evropě. Lze tedy tvrdit, že ani pro jednu ze stran tyto obchody, ač úspěšné, nebyly přednostním zájmem. To je patrné ze srovnání statistik vývozu a dovozu v jednotlivých regionech (viz tabulky 1 a 2). Latinskou Ameriku v roce 1982 zasáhla ekonomická krize, ta, mimo jiné, utlumila obchodní styky s Japonskem. Tento útlum ovšem způsobil změnu japonského přístupu k latinskoamerickému regionu. Během desetiletí ekonomického růstu Japonsko nepřímou podporovalo tento region prostřednictvím obchodu, ten vlivem krize v 80. letech ochabl, Japonsko

však zasaženému regionu nabídlo přímou pomoc v podobě půjček a dotací. (Frischia 1992, 5-12)

V roce 1990 bylo Japonsko největším konkurentem Spojených států co do podpory rozvojových zemí a dle údajů z roku 1989 nakonec Japonsko bylo tím nejvýznamnějším podporovatelem. Vliv na poskytování pomoci těmto zemím měly jak vlastní zkušenosti Japonska z dob restaurace Meidži, tak i japonské mínění, že ekonomické mocnosti by měly takovou pomoc poskytovat v zájmu mezinárodní prosperity. V otázce formy pomoci se však Japonsko a západní velmoci rozcházely. Zatímco Evropa a Spojené státy se spíše přikláněly k poskytování dotací, Japonsko zdůrazňovalo význam rozlišování dotací a půjček, a to s odkazem na vlastní zkušenosti¹. (Frischia 1992, 45-46)

Tabulka 1: Obchod mezi Japonskem a Latinskou Amerikou (miliony U.S.\$) (Frischia 1992, 10)

	Celkový vývoz	Vývoz do L.A.	Podíl L.A. %	Celkový dovoz	Dovoz z L.A.	Podíl L.A. %	Bilance L.A.
1981	152 030	10 516	6,9	143 290	6 669	4,7	3 857
1982	138 831	9 086	6,5	131 931	6 268	4,8	2 818
1983	146 927	6 391	4,3	126 393	6 462	5,1	-71
1984	170 114	8 549	5,0	136 503	7 230	5,3	1 319
1985	175 638	8 486	4,8	129 539	6 242	4,8	2 244
1986	209 151	9 494	4,5	126 408	6 194	4,9	3 300
1987	229 221	8 760	3,8	149 515	6 355	4,3	2 405
1988	269 917	9 297	3,4	187 354	8 313	4,4	984
1989	274 175	9 381	3,4	210 847	8 870	4,2	511
1990	286 948	10 279	3,6	234 797	9 851	4,2	428
1991	314 525	12 793	4,1	236 737	9 838	4,2	2 955
% Změna 1981-1991	106,9	21,6		65,2	47,5		

¹ “Japan has some reservations about the prevailing belief in Europe and the United States that grants are better than loans. Japan’s own experience of the development process leads it to believe that self-help efforts can be better motivated by a repayment obligation.” (Frischia 1992, 45)

Tabulka 2: Obchod mezi Japonskem a dalšími regiony v roce 1991 (Frischia 1992, 10)

	Vývoz	% Podíl	Dovoz	% Podíl
Spojené státy	91 538	29,1	53 317	22,5
Jihovýchodní Asie	96 176	30,5	58 810	24,8
Evropské společenství	59 158	18,8	31 792	13,4
Střední Východ – Afrika	15 888	5,1	31 203	13,1
Čína	8 593	2,7	14 215	6,0

Vliv Japonska v oblasti Latinské Ameriky ovšem nebyl jen záležitostí těchto dvou stran. Jak již bylo řečeno, Japonsko pro Latinskou Ameriku nebylo tím nejvýznamnějším obchodním partnerem, tato pozice náležela Spojeným státům. V případě oficiální podpory tak Japonsko muselo postupovat opatrně s ohledem na zájmy Spojených států, respektive s ohledem na zamezení případnému konfliktu. Je otázkou, nakolik japonská podpora regionu byla pro Spojené státy projevem spolupráce a nakolik byla hrozbou. Na jednu stranu Spojené státy japonskou podporu latinskoamerického regionu vítaly z hlediska dlouhodobé spolupráce a rozvoje, na druhou stranu si ale byly vědomy rizika, jaké představovala konkurence japonských firem. (Frischia 1992, 62-64)

Ekonomická spolupráce mezi Japonskem a Latinskou Amerikou během 20. století byla dosti asymetrickým vztahem. Vzhledem k pro Japonsko neprioritnímu postavení regionu a zadluženosti většiny zemí bylo nutné nejen čerpat nabízenou pomoc, ale také ji zúročit a opět nastartovat hospodářství, aby se Latinská Amerika mohla prezentovat jako region vhodný pro další investice. Dobrým podnětem nejen pro japonské investory mohly být lokální úmluvy o spolupráci jako MERCOSUR² v případě Brazílie, Argentiny, Uruguaye a Paraguaye nebo triáda Chile, Mexika a Venezuely, které usnadňovaly obchod v daných oblastech. Pokud jde o jednotlivé státy, Japonsko za oblasti s velkým potenciálem považovalo Brazílii a Mexiko. Brazílie byla klíčovou lokalitou jednak díky zdrojům surovin, ale i díky fungujícímu exportnímu průmyslu a zhruba milionovému japonskému etniku žijícímu na brazilském území. Nespornou výhodou Mexika byla blízkost Spojených států, a tedy do budoucna i možnost volného obchodu. Vyhlídkou a do jisté míry

² Mercado Común del Sur, sdružení volného obchodu výše zmíněných států.

i výzvou mohl být pro Japonsko i projekt prezidenta Bushe propojující trh Latinské Ameriky s trhem Spojených států a Kanady. (Friscia 1992, 60-64)

1.5 Transpacifické partnerství

Zatímco se 20. století neslo především v duchu boje s ekonomickou krizí, ať už z pohledu zadlužených zemí Latinské Ameriky nebo z pohledu investora, Japonska, 21. století přineslo změnu ekonomické strategie i nové mezinárodní vazby. Tyto změny se promítly do vzniku mezinárodních smluv, mezi které můžeme zařadit i tzv. Transpacifické partnerství (TPP).

Tato úmluva vznikla za účelem podpory investic a volného obchodu se zbožím a službami v rámci Asijsko-pacifického hospodářského společenství (APEC). Nejedná se ovšem o jednorázový podpisový akt, nýbrž o desetileté snažení a diskuze mezi jednotlivými smluvními partnery. Za počátek těchto snah lze považovat dohodu z roku 2005 uzavřenou mezi Novým Zélandem, Singapurem, Chile a Brunejí. Tuto zakládající čtveřici pak postupně doplnilo osm dalších států – Austrálie, Kanada, Spojené státy, Mexiko, Malajsie, Vietnam, Peru a Japonsko. (León de la Rosa 2017, 173) TPP tedy zahrnuje jak státy s rozvíjející se ekonomikou, tak i státy ekonomicky silné, „tahouny“ obchodu; tuto pozici zastávaly primárně Spojené státy, ale i Kanada a Japonsko jakožto nejvyspělejší ze smluvních partnerů. (Ibid., 174)

Právě zájem Spojených států o tuto dohodu motivoval k podpisu i další země, např. Austrálii, Peru a Vietnam. Počátečním krokem bylo zahájení dialogů v roce 2008 za vlády prezidenta Bushe, na které pak následujícího roku navázala vláda prezidenta Obamy oficiálním oznámením o plánované spolupráci v pacifickém regionu na základě TPP. (León de la Rosa 2017, 180) Nicméně, tyto snahy ukončil krátce po nástupu do funkce současný prezident Trump. Návrh o podpisu TPP byl ještě před schválením kongresem zamítnut a Spojené státy tak oficiálně odstoupily od plánované dohody. Podle Trumpa by TPP bylo pro Američany a americký výrobní průmysl nevýhodné. (Bash a Diamond 2017) Ačkoliv odstoupení Spojených států od dohody znamenalo řadu komplikací, zbývající státy se po úpravě některých článků dohody rozhodly v plánovaném partnerství pokračovat. Rovněž došlo ke změně názvu dohody z TPP (Trans-Pacific Partnership) na CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership). (ČTK 2017) Zájem o novou dohodu projevila po Brexitu i Velká Británie. (Gregory 2018)

Zájem o partnerství v rámci CPTPP trvá i v případě Japonska, posledního ze států přistupujících k dohodě, pro které toto partnerství představuje jeden z pilířů upevnění vlivu v pacifickém regionu. Během stagnace po zhroucení bublinové ekonomiky v 90. letech 20. století Japonsko ztratilo vedoucí pozici v regionu a muselo čelit konkurenci v podobě rychle se rozvíjející čínské ekonomiky. V počátcích 21. století se Japonsko právě tuto ztrátu pokoušelo napravit a opět se stát vedoucí ekonomikou pacifického regionu. S tím úzce souvisí rok 2006, kdy se stal japonským premiérem Abe Šinzó. (León de la Rosa 2017, 171) Právě Abe během svého mandátu v letech 2006-2007 a 2012³ prosazoval připojení Japonska k TPP, což 4. 2. 2016 vyvrcholilo podpisem smlouvy a konečným připojením Japonska k dohodě. (Ibid., 173-181)

---

³ Abe byl ve funkci premiéra v letech 2012-2014, 2014-2017 a je jím i v současnosti (od listopadu 2017).

2 Vymezení vztahů mezi Japonskem a Mexikem

Japonsko nikdy neprojevalo jednotný postoj ke kontaktu s touto oblastí, vždy šlo spíše o přístup jednotlivých firem, to však nebránilo investicím a především půjčkám, které Mexiku výrazně pomohly v období finanční krize v 80. letech 20. století. Zatímco Mexiko vidělo v „ekonomickém zázraku“ Japonska možné řešení vlastních problémů, Japonsko se na Mexiko vždy dívalo především v kontextu spolupráce se Spojenými státy. I to se v průběhu let změnilo jak díky objevení zásob ropy na mexickém území, tak i díky přehodnocení mexického izolacionismu. (Rubio 1992, 69-71)

2.1 Mexiko jako suverénní stát

Jak již bylo řečeno v předešlých kapitolách, počátky kontaktu obou zemí sahají až do 16. století. Musíme ovšem vzít v potaz, že se jednalo spíše o kontakt s danou oblastí a jejím obyvatelstvem než s Mexikem jakožto státem, jelikož v tomto období mexické území spadalo pod správu Španělů, a to až do roku 1821, kdy si Mexiko vybojovalo nezávislost. (viz kapitola 1.)

Po osamostatnění však přišla éra nestability, válek a politických převratů. Augustín de Iturbide sice vyhnal z území Mexika Španěly, konstituční monarchie, kterou poté nastolil, ale neměla dlouhé trvání. Roku 1823 provedl jeden z Iturbideho generálů, Antonio López de Santa Ana, převrat a ukončil tak vládu prvního mexického císaře. (Martínez Díaz a Vásquez 1990, 143-144) Pod vedením generála Santa Any se Mexiko stalo federativní republikou, ale také vstoupilo se Spojenými státy do války, kterou nemohlo vyhrát. Celý konflikt zahájilo odtržení Texaské republiky⁴ od Mexika a její následné přičlenění k Severoamerické unii. Konflikt probíhající v letech 1846–1848 pro Mexiko skončil porážkou a značnou ztrátou území, přesněji ztrátou Texasu, Nevady, Utahu, Arizony, Nového Mexika a Horní Kalifornie. Podobné potíže provázely i vládu dalších císařů, prezidentů, diktátorů, ať už šlo o občanskou válku za Benita Juáreze (prezidentem od roku 1860) nebo o diktaturu Porfiria Díaze (1876-1911). (Ibid., 153-154)

---

⁴ Texaská republika se tehdy rozkládala na území mexických států Coahuila y Tejas, Chihuahua, Nuevo León, Tamaulipas a oblastí Alta California a Santa Fe de Nuevo México.

2.2 Japonsko jako investor

Zatímco se Mexiko potýkalo s důsledky jednotlivých režimů a porevolučního vývoje, Japonsko se vzpamatovávalo z důsledků druhé světové války. To se týkalo i mezinárodního obchodu. Jakmile se ekonomika dostatečně zotavila, japonské snahy se upnuly k expanzi na mezinárodní trhy. V řadě případů otevřený systém obchodování umožňoval export finálních výrobků i přímé zapojení do trhu v dané lokalitě. V tomto ohledu byly pro Japonsko vzorem Spojené státy a jejich systém vzájemného vývozu a dovozu. V řadě zemí Latinské Ameriky, Mexiko nevyjímaje, ovšem fungoval docela odlišný systém. Na rozdíl od již zmíněných Spojených států byl mexický domácí trh chráněn a takřka izolován od případných investorů, povolen byl pouze omezený dovoz spotřebního zboží. Vstoupit na takto uzavřený trh vyžadovalo odlišnou strategii než v případě jakékoliv jiné lokality, kde Japonci doposud obchodovali. To ovšem nebyl jediný problém, se kterým se při vstupu na mexický trh japonské firmy musely potýkat. Přítomnost japonských firem začala být v Mexiku patrná teprve v 50. a 60. letech 20. století, ve srovnání s dalšími investory to tedy byl docela opožděný start. Japonské firmy tak musely čelit silné konkurenci jak z řad domácích firem, tak i z řad už zavedených zahraničních investorů, jako byly Spojené státy nebo některé země Evropy. Další problém pak představovaly i kulturní rozpory, ať už se jednalo o rozdílnost tradic nebo o psaná i nepsaná pravidla firemní kultury. (Rubio 1992, 70-71)

Navzdory nesnadným začátkům se některým japonským firmám podařilo uchytit se na mexickém trhu, šlo především o sektor elektroniky (např. Panasonic) a automobilovou výrobu (Nissan, tehdy Datsun). (Rubio 1992, 71) V 70. letech ovšem nastala zásadní změna v souvislosti s ropnou krizí. Japonsko se tuto krizi rozhodlo řešit změnou systému výroby. Ve snaze snížit náklady, především pak spotřebu energií, zaměřilo výrobu spíše na jednotlivé komponenty než na finální výrobky, jejich distribuci a systém just-in-time. Tyto japonské inovace do poloviny 80. let výrazně ovlivnily podobu mezinárodního obchodu, s výjimkou uzavřených ekonomik, jako bylo Mexiko, to ovšem poutalo pozornost japonských investorů nově objevenými nalezišti ropy. Mexická naftařská společnost Petróleos Mexicanos (PEMEX) záhy navázala s Japonskem obchodní kontakt, a Japonsko se tak stalo druhým nejvýznamnějším odběratelem. (Ibid., 71-72) Nicméně, uzavřenost mexického trhu a neochota vlády tento systém měnit se nakonec podepsaly i na naftařském průmyslu a, stejně jako v jiných odvětvích, tak i v tomto případě se mexická strana nakonec prezentovala jako lokalita nevhodná pro zahraniční obchod. Ani

japonské snahy o spolupráci s mexickou vládou nepřinesly kýžené zlepšení situace.⁵ (Ibid., 72)

K jistému zlepšení paradoxně vedla až ekonomická krize, která v 80. letech 20. století zachvátila řadu států Latinské Ameriky, Mexiko nevyjímaje. (viz kapitola 1.4.) Japonsko Mexiku poskytlo mnoho půjček a nutno podotknout, že řada těchto investic byla pro japonské banky nevýhodná. Podíl na těchto investicích měly do jisté míry i Spojené státy. Ty Mexiku nechtěly poskytnout přímou pomoc v takové míře jako Japonsko, samy ale vyvíjely na Japonsko tlak, aby tyto investice uskutečnilo. A Japonci tak opravdu v řadě případů udělali, protože zachovat příznivé vztahy se Spojenými státy bylo tehdy jednou z priorit. Dalším posunem, který krize přinesla, byla i postupná liberalizace mexického trhu. Díky reformám tak už bylo možné do Mexika dovážet téměř jakékoliv zboží. (Rubio 1992, 72-73)

2.3 Japonsko-mexické vztahy v současnosti

Po překlenutí ekonomické krize 80. let a po zavedení reforem pro otevření domácího trhu si Mexiko opět vylepšilo reputaci na poli mezinárodního obchodu. 90. léta se pak z pohledu japonských investorů nesla v duchu opětovných pokusů využít potenciál Mexika, a to s ohledem na jeho polohu (blízkost Spojených států), liberalizaci trhu a dostupnost levné pracovní síly. (Rubio 1992, 73) V rámci tohoto úsilí byla uzavřena řada smluv a dohod podporujících vzájemnou spolupráci obou zemí.

Uzavřené smlouvy a dohody (MOFA 2016)

1954 - Dohoda o kultuře	1978 - Dohoda o turismu	1996 - Úmluva o zamezení dvojího zdanění
1969 - Dohoda o obchodu	1986 - Dohoda o technické spolupráci	2005 - Dohoda o utužení japonsko-mexického ekonomického partnerství
1972 - Dohoda o letectví, vzájemné osvobození od vízové povinnosti	1993 - Dohoda o vyslání japonských dobrovolníků	

V porovnání s výše uvedenými smlouvami je už poněkud staršího data, ne však méně důležitá, i Smlouva o přátelství, obchodu a plavbě z roku 1888. Jedná se totiž o první

---

⁵ Některé japonské firmy se podílely na obchodech joint venture jakožto menšinoví partneři, ve fi-nále ale neměly na chod podniků takový vliv, jaký si představovaly, a partnerství s Mexičany tak ve většině případů skončilo nezdarem. (Rubio 1992, 72)

„rovnocennou“ smlouvu uzavřenou mezi Japonskem a západní zemí⁶. Pokud jde o obchod, výsledky průzkumu z roku 2015 provedeného japonským Ministerstvem financí uvádí toto:

„Dovoz z Japonska do Mexika činil 10 472 milionů U.S.\$ (autodíly, automobily, válcované železo, komponenty audio a video zařízení, zařízení pro zpracování kovů). Vývoz z Mexika do Japonska činil 4 748 milionů U.S.\$ (elektronika, optická zařízení pro vědecké účely, vepřové maso, strojírenské vybavení, sůl, ovoce, automobily, neželezné kovy). K říjnu 2015 v Mexiku působilo 957 japonských firem. Celková výše přímých investic Japonska v roce 2015 činila 150,3 biliónů jenů.“ (MOFA 2016)

Z hlediska kulturní výměny a spolupráce funguje mezi oběma zeměmi výměnný program pro studenty i školení pracovníků (trainees) v trvání jednoho roku, kdy všechny náklady hradí hostitelská země. Původní idea z roku 1971 prezentovaná mexickým prezidentem Luisem Echeverriou počítala s výměnným pobytem pro 100 uchazečů, v současnosti je však tento program přístupný pro 50 uchazečů. Dalším kulturním projektem je Japonsko-mexické lyceum zprovozněné roku 1977. Konečnou formu idea lycea získala roku 1974, kdy Mexiko navštívil tehdejší japonský premiér, Tanaka Kakuei. (MOFA 2016)

---

⁶ Rovnocennost smluvních stran v kontextu tzv. nerovných smluv uzavřených mezi Japonskem a západními mocnostmi po prolomení izolace Japonska (*sakoku*).

3 Migrace mezi Japonskem a Mexikem

Zatímco předešlé kapitoly mapují převážně diplomaticko-obchodní vztahy Japonska a zemí Latinské Ameriky, resp. Japonska a Mexika, v této kapitole se zaměřím na přímý kontakt těchto dvou národů v důsledku migrace, konkrétně pak migrace Japonců na území Mexika.

3.1 Mexická migrační politika

Japonská migrace byla vnímána jako kladný jev jak ze strany mexické vlády, tak i ze strany mexického obyvatelstva. Za vlády Porfiria Díaze v letech 1877-1880 a 1884-1911 byl řadě migrantů povolen přístup do země, to se týkalo Italů, Němců, Francouzů, Rusů, Angličanů, ale i Japonců. (JANM) Roku 1888 pak byla mezi Japonskem a Mexikem uzavřena Smlouva o přátelství, obchodu a plavbě. Uzavřením této smlouvy dávalo Mexiko najevo, že Japonsko akceptuje jako rovnocenného diplomatického i obchodního partnera, což lze považovat za určitý paradox, když vezmeme v potaz pozdější vývoj japonsko-mexických vztahů a jejich nerovnost z hlediska obchodního i mocenského. (viz kapitola 2.3.) To ovšem nemění nic na faktu, že Mexiko bylo prvním a na dlouhou dobu jediným státem Latinské Ameriky, který přijímal japonské migranty bez zavádění omezení a antiimigračních zákonů. (Peddie 2016, 328) V roce 1891 byl pak zřízen první japonský konzulát v Mexiku a stejně tak i mexický konzulát v Japonsku. (JANM)

Za tento příznivý postoj vlády k japonským migrantům a k Japonsku jako takovému z velké části mohly dvě mexické osobnosti – Matías Romero a Francisco Díaz Covarrubias. Romero v 60.-90. letech 19. století působil ve Washingtonu jako ambasador, a právě v této pozici se setkal i s delegací tokugawského šógunátu. Tato zkušenost na něj učinila takový dojem, že později výrazně lobbboval za přijetí japonských migrantů do Mexika, ale také šířil pozitivní dojmy z kontaktu s Japonci. Jeho přičinění bylo tak významné právě díky jeho postavení v politice. Lze tedy tvrdit, že Romero byl prvním Mexičanem s výraznějším politickým vlivem, který navázal kontakt s Japonci. (Peddie 2016, 322-323)

Neméně významné bylo přičinění Romerova současníka Francisca Díaze Covarrubiase. Ten jakožto astronom a vládní úředník v roce 1874 podnikl cestu do Japonska za účelem pozorování planety Venuše. Covarrubias během svého pobytu podával zprávy také o japonské kultuře a povaze tamního obyvatelstva. Podobně jako Romero, i Covarrubias obdivoval přístup Japonců k práci i kultuře i pokrokovost jejich společnosti a sám lobbboval za navázání kontaktů s Japonskem namísto zamýšlené spolupráce s Čínou. Číňané byli naopak často vykreslováni

vcelku negativně a ve srovnání s Japonci dle Covarrubiase tvořili určitý protipól všech kladných aspektů japonské společnosti. (Ibid., 323-324)

Ačkoliv výše zmínění pánové ze své pozice mohli ovlivnit mínění výše postavených vládních úředníků, vzhledem k minimálnímu sdílení informací s veřejností toto nemohlo mít vliv na zbytek obyvatelstva. Japonští migranti byli, hlavně v souvislosti s restaurací Meidži, považováni za možný přínos státu, ne za pouhou manuální sílu, jak tomu bylo u jiných migrantů. Pozoruhodný je také aspekt etnicity, který někteří příznivci⁷ japonské migrace uváděli jako skutečnost usnadňující budoucí asimilaci Japonců s mexickou společností. Touto skutečností měla být jistá podobnost v původu indiánského a japonského etnika. Pravdivá či ne, je přinejmenším zvláštní argumentovat příbuzností s indiánským etnikem, které bylo v Mexiku na konci 19. století vnímáno dosti negativně. (Peddie 2016, 325)

Až do roku 1941 (útok na Pearl Harbor) byli Japonci Mexičany vnímáni velmi pozitivně. Mexičané je popisovali jako zdvořilé, přívětivé, odvážné a otevřené vůči novým postupům i nové kultuře. Dalším pozitivem byly japonské zkušenosti s pěstováním hedvábí a výrobou porcelánu a jejich pracovitost a vytrvalost měly sloužit jako příklad pro mexické pracovníky. (Peddie 2016, 321) V letech 1900-1910 přišla další vlna japonské migrace v podobě specializovaných dělníků, kteří v Mexiku měli pracovat na výstavbě železnic, v uhelných, měděných i zlatých dolech, ale i při sklizni cukrové třtiny v oblasti Minatitlán (stát Veracruz). Takto do země přišlo zhruba 10 000 migrantů. (JANM) Ani podpora vlády ani pozitivní přístup místních obyvatel ale ve finále nebyly dostačující pro vytvoření prostředí potřebného pro dlouhodobou migraci. Jedním z hlavních důvodů byla vnitrostátní nestabilita Mexika⁸, dále pak i vliv Spojených států na mexickou migrační politiku, ačkoliv to nebyl ten nejvýznamnější faktor. (Peddie 2016, 320-321)

3.2 Colonia Enomoto

Přestože kontakt mezi Japonci a obyvateli mexického území můžeme datovat už v 16. století, k prvním náznakům migrace dochází až o století později. Šlo o jednu ze tří výprav dotovaných tokugawským šógunátem, která roku 1613 dorazila na území Nového Španělska (dnešního Mexika), kde se usadila hrstka japonských osadníků. (Peddie 2016, 320) Za první

---

⁷ Mezi tyto příznivce patřil i ministr pro rozvoj Manuel Siliceo. (Peddie 2016, 327)

⁸ Příkladem může být období mexické revoluce (1910-1920). Stojí ovšem za zmínku, že řada japonských migrantů se mexické revoluce přímo účastnila. (JANM)

oficiálně organizovanou migraci pak můžeme považovat založení Colonia Enomoto v mexickém státu Chiapas roku 1897. (MOFA 2016) Ne náhodou tato kolonie nesla jméno bývalého ministra zahraničí Enomota Takeakiho. Ten během svého působení na ministerstvu založil oddělení pro emigraci (1891). (JANM) Enomoto byl také jedním ze zakládajících členů japonské Asociace pro imigraci (Imin kjókai, 1893). (Peddie 2016, 328)

Na popud Enomota a jeho spolupracovníků proběhlo v letech 1891-1895 několik průzkumných cest za účelem výběru ideální lokality pro založení kolonie. Mexická vláda Japonsku vyšla vstříc a po vyjednání podmínek koupě a prodeje byl jako finální lokalita stanoven region Soconusco na jihu státu Chiapas. Kolonie byla však tři měsíce od svého založení opuštěna. V letech 1897 a 1898 pak proběhly pokusy o její obnovení. (JANM) Snaha založit zde kávovou plantáž možná nepřinesla kýžený úspěch, ale ani tento projekt nelze považovat za úplný krach⁹.

3.3 Chiapas

Jak již bylo řečeno, japonští imigranti byli obecně vzato přijímání pozitivně jak mexickou vládou, tak i samotným obyvatelstvem. V této souvislosti nelze opomenout nejjihnější z mexických států, Chiapas, kde japonští imigranti zanechali nesmazatelnou stopu.

Projekt kolonie jako takové z velké části ztroskotal vinou samotných osadníků. Všech 34 účastníků budování Colonia Enomoto byli muži ve věku mezi 18 a 34 lety, nešlo však o zemědělce, ale spíše o intelektuály. Dalšími faktory pak byly nedostačující znalost španělštiny i kvalita půdy. Nicméně, krach Colonia Enomoto se nakonec stal základem pro asimilaci japonských migrantů v daném regionu. Předpokladem pro uskutečnění této asimilace byl už postoj samotných migrantů. Šlo o svobodné muže, kteří se od začátku neplánovali vrátit zpět do Japonska, jak tomu bylo v případě migrantů na Havaji či v Kanadě. (Peddie 2016, 329)

Zatímco někteří z kolonistů se po nezdaru projektu nakonec rozhodli vrátit se do Japonska nebo se přesunout do jiné části Latinské Ameriky, ti, kteří se usadili v Mexiku, zde pak založili rodiny a začali se velkou měrou podílet na rozvoji nového domova. Ačkoliv primárním podnětem japonských imigrantů bylo budování zázemí pro ně samotné a pro jejich rodiny, z řady těchto zásahů nakonec měla užitek celá komunita. To se týkalo hlavně regionu Escuintla, kde se Japonci zasloužili o vybudování školy, mostu, lékáren, řady studen s pitnou vodou, ale

---

⁹ Tento projekt se později stal příkladem pro zakládání zemědělských kolonií v dalších lokalitách (Brazílie, Peru, Paraguay). (Peddie 2016, 320)

i továrny na barvení textilií či zdroje elektrické energie. Řadu těchto projektů zaštiťovala společnost Ničiboku Kjódó Gaiša. Nešlo ale pouze o projekty týkající se infrastruktury, společnost se zasloužila také o sestavení prvního španělsko-japonského slovníku v Latinské Americe. Zisk, který plynul z těchto projektů, pak japonsští migranti investovali do dalšího rozvoje regionu. Jejich přínos, ať už se jednalo o rozvoj infrastruktury nebo o podporu vzdělání, a štědrost vůči nové komunitě se postupně staly základem dobré pověsti a postavení, jakému se japonsští migranti těšili až do druhé světové války.¹⁰ (Peddie 2016, 329-330)

3.4 Migranti jako pracovní síla

Japonci se mezi ostatními migranty díky výše zmíněným skutečnostem těšili dobrému postavení, nebylo na ně pohlíženo jako na pouhou pracovní sílu. To ovšem neznamená, že se neangažovali i v odvětvích zahrnujících i fyzicky náročnou či nebezpečnou práci. To lze vidět na příkladu druhé migrační vlny z let 1900-1910.

Na rozdíl od první migrační vlny, která se od počátku hodlala usadit na území Mexika, migranti přicházející v letech 1900-1910 do Mexika mířili pouze za prací. Ať už šlo o konstrukci železnic nebo o práci na cukrových plantážích, pracovníci přicházející z Japonska se nakonec s výdělkem vraceli domů, nezanechali tedy tak hlubokou stopu jako migranti z první vlny. I přesto byli Mexičany vnímáni spíše pozitivně. Opět se nabízí srovnání s čínskými migranty, kteří mezi Mexičany neměli dobrou pověst. Migranti obecně vzato byli v některých lokalitách považováni spíše za konkurenci, která brala práci domácímu obyvatelstvu. V případě Japonců, kteří po splnění kontraktu v dané lokalitě obvykle pokračovali dál, ať už v rámci Mexika nebo zpět do domoviny, tato antipatie nebyla až tak výrazná. Ani japonsští pracovníci pochopitelně nebyli úplně bezproblémoví. Řada z nich vzhledem k neúnosným pracovním podmínkám z Mexika odešla buď do jiných států Latinské Ameriky, nebo, jako ilegální migranti, do Spojených států. V reakci na přeběhlíky z Mexika Američané tlačili na mexickou vládu, aby zamezila přístupu Japonců do Mexika, a tak i regulovala nechtěnou migraci. Nicméně, Mexiko se americkému tlaku nepodvolilo, což je patrné z imigračního zákona z roku 1908, kdy se mexická vláda vymezuje vůči diskriminaci migrantů v závislosti na zemi původu. Poptávka po japonské pracovní síle neutichla ani po zavedení tohoto zákona. (Peddie 2016, 332-334)

---

¹⁰ Po skončení mexické revoluce měli cizinci podnikající na území Mexika právo na kompenzaci, japonská komunita v Chiapasu ale toto odškodnění odmítla s ohledem na to, že sami Mexičané utrpěli stejné škody a bylo by tedy nefér vůči nové vlasti toto odškodnění přijmout. (Peddie 2016, 330)

3.5 Mexická revoluce

První dvě migrační vlny, tedy kolonisté podporováni Enomotem a specializovaní pracovníci, navzdory komplikacím proběhly vcelku úspěšně a u obou stran vzbudily spíše pozitivní dojem. Situace se ale změnila s nástupem mexické revoluce (1910-1920). Zatímco vláda Porfiria Díaze ve velkém podporovala příliv cizinců, období během a po revoluci se vyznačuje spíše xenofobním přístupem. (Peddie 2016, 328) Na rozdíl od jiných migrantů, Japonci před vnitrostátním konfliktem neutekli a rozhodli se v Mexiku zůstat i během neklidného porevolučního období, ačkoliv sami mnohdy zažili krvavý postup revoluce na vlastní kůži. Během revoluce docházelo k pogromům motivovaným odporem k Díazově diktatuře i k její xenofilní politice, a to v kombinaci se silným mexickým nacionalismem. Tato nevole se týkala především Španělů, Američanů a Číňanů, se kterými si Japonce často pletli, a tak se také stávali oběťmi protičínských útoků. Revoluční ústava z roku 1917 navíc dávala mexické vládě právo deportovat nežádoucí cizince, a to bez možnosti odvolání. (Ibid., 334)

Porevoluční vývoj se pak nesl v duchu nestability, doznívajících bojů jednotlivých revolučních frakcí a xenofobie. Řadě cizinců, např. Číňanům, byl zakázán vstup do země, Japonci ovšem nadále měli mezi migranty zvláštní postavení. Ať už to bylo dílem dlouhodobě dobrých diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi nebo přínosem japonských migrantů v daných lokalitách či jejich přičiněním během mexické revoluce, Japonci byli v období porevolučních restrikcí najímáni jako specializovaní pracovníci¹¹ a byl jim tedy umožněn přístup do země. Byli vnímáni jako vyspělý národ, takže se z pohledu Mexičanů těšili podobnému postavení jako evropské národy, což o jiných asijských národech říct nelze. (Peddie 2016, 321)

3.6 Druhá světová válka

Vstup Japonska do druhé světové války měl značný dopad jak na domácí obyvatelstvo, tak i na komunity Japonců žijících v zahraničí a ani komunita v Mexiku nebyla výjimkou.

V letech 1941-1945 řada států uplatňovala restrikce vůči japonské populaci nehledě na její status, tedy zda se jednalo o naturalizované Japonce či o pokračovatele komunity už po generace žijící na území daného státu. Ve srovnání s jinými státy ovšem mexická vláda neuplatňovala tak drastická opatření. V případě komunity ve Spojených státech, Kanadě a Peru

---

¹¹ tzv. systém *yobiyose* (invited employees)

docházelo k přesunům Japonců do zadržovacích táborů, k zabavování majetku, případně i k deportaci. (Peddie 2006, 73-74)

Mexická vláda po útoku na Pearl Harbor přerušila diplomatické styky s Japonskem, japonským rezidentům byla zmražena bankovní konta s možností maximálního měsíčního výběru 500 pesos. Také bylo zastaveno vydávání dokumentů pro naturalizaci migrantů pocházejících z nyní nepřátelských zemí (především Německo, Itálie a Japonsko) a byla zrušena platnost již vydaných dokumentů. Zpočátku měli migranti pocházející z těchto zemí povinnost zaregistrovat se na příslušné pobočce imigračního úřadu, od roku 1942 se ale tato povinnost změnila v nucený přesun obyvatelstva, především pak z pobřežních oblastí a z oblastí hraničících se Spojenými státy. (Peddie 2006, 82-83) Ačkoliv se nejednalo o přesun do zadržovacích táborů jako v případě výše zmíněných států, řada Japonců musela kvůli přesunu podniknout dlouhou a náročnou cestu, do nového místa pobytu pak dorazili vysílení, hladoví a bez jistoty ubytování či zaměstnání.¹² (Ibid., 84-85) Komunita v centrech přesunu (Guadalajara, Distrito Federal) se rozhodla nově příchozím krajanům pomoci. Za tímto účelem pak vznikl Výbor vzájemné pomoci (*el Comité de Ayuda Mutual/Kjóeikai*), který Japoncům donuceným k přesunu zajišťoval ubytování i práci. (Ibid., 85-89)

Za zvláštní kapitolu v kontextu válečných opatření pak můžeme považovat přístup mexického obyvatelstva a samosprávy státu Chiapas. Jak již bylo zmíněno, japonští migranti se v této oblasti velice dobře asimilovali a stali se přínosem pro zdejší obyvatelstvo. (viz kapitola 3.3.) Když vláda vydala nařízení o přesunu (1942), jak samospráva státu Chiapas, tak i prostí obyvatelé protestovali proti vystěhování japonských rezidentů a rodin s japonskými kořeny. Japonci byli natolik ceněnými členy tamní komunity, že samospráva odmítala splnit toto nařízení až do března 1943. Odpor obyvatelstva byl patrný hlavně v regionech Acacoyagua a Escuintla. V případě Escuintly je znám incident, kdy tamní obyvatelé doslova vypískali svého starostu, který se nelichotivě a nenávistně vyjádřil o japonských rezidentech ve svém projevu o vládních opatřeních. Popuzení posluchači projevu se okamžitě zastali svých japonských sousedů a starostu donutili projev ukončit. Něco podobného zažila i Acacoyagua, kde místní obyvatelé fyzicky bránili vojákům v odvedení japonských sousedů. (Peddie 2016, 330-331)

---

¹² Během přesunů došlo i k několika úmrtím, a to v případě osob v pokročilém věku a kojenců. (Peddie 2006, 85) Samospráva v některých regionech projevila snahu vyjednat povolení k setrvání v místě bydliště právě pro osoby v pokročilém věku a pro těhotné ženy, příkaz k přesunu ale nakonec postihl všechny členy komunity. (Ibid., 84)

Válečná opatření měla patrný dopad jak na japonskou komunitu, tak na Mexiko jakožto celek. V případě jednotlivých rodin došlo ke ztrátě majetku, práce, zázemí, to ale mnohdy v celostátním měřítku znamenalo také zbrzdění ekonomiky. Přesuny obyvatelstva také způsobily změnu v zaměstnanosti imigrantů, respektive v odvětví, kterému se věnovali. Řada migrantů se usadila v zemědělských oblastech a věnovala se tak zemědělství či rybolovu, nucený přesun do centrální části Mexika pro ně ale znamenal nutnost změny zaměření. Z řady zemědělců se tak stali drobní obchodníci, kteří i po skončení války, a tedy i většiny restrikcí, zůstávali v místě přesunu, kde už si vybudovali nový život. To ovšem nelze tvrdit o všech přesunutých japonských rezidentech. V případě komunit, kde japonská komunita žila už po několik generací, docházelo k návratům do původního místa bydliště, např. Chiapas, Oaxaca. (Peddie 2006, 90-92)

4 Kulturní aspekty

Jak dokládá předešlá kapitola, japonská migrace zanechala v Mexiku v závislosti na lokalitě více či méně výrazné stopy. Již známe historické okolnosti tohoto fenoménu, nikoliv však kulturní aspekty s ním spojené. Jsou japonská a mexická kultura natolik rozdílné, nebo mezi nimi existuje určitý průsečík? Nakolik je možná asimilace japonských migrantů v rámci mexické společnosti a jak toto ovlivňuje vnímání identity samotných migrantů? Tyto otázky se v následující části pokusím zodpovědět.

4.1 Historické podobnosti

Ačkoliv mají japonská a mexická kultura dosti odlišné tradice i žebříček hodnot, lze si povšimnout jistých historických podobností, se kterými se obě kultury musely vypořádat.

Zprvé, obě kultury zažily střet s křesťanstvím, tedy s kulturou cizí konfrontující kulturu původní. (Ishida 1981, 250) V případě Mexika se jednalo o španělskou conquistu a násilné šíření křesťanství, které mělo nahradit dle Španělů barbarské a kacířské praktiky původní indiánské víry. (viz kapitola 1.1.) V případě Japonska šlo o misijní činnost Portugalců a později i Španělů, ačkoliv ani jeden z národů v tomto ohledu nezaznamenal úspěch, v jaký doufal. Vzhledem k absenci politického vlivu misionářů v Japonsku a postupné represi křesťanství započaté protikřesťanskými edikty byly snahy misionářů marné. (viz kapitola 1.2.) Nehledě na výsledky misie, na obě kultury bylo z pohledu Evropanů dlouho nahlíženo jako na kultury barbarské či necivilizované. (Quartucci 1996, 357)

Zadruhé, v kontextu mezinárodních vztahů byly oba státy po určitou dobu v izolaci. Japonsko během více než dvoustleté izolace sakoku téměř nekomunikovalo s jinými státy. Izolace Mexika v tomto ohledu nebyla tak drastická, i přesto byl kontakt s jinými zeměmi omezen. V době, kdy Mexiko bylo španělskou kolonií, byl udržován kontakt jen se Španěly a jimi podrobenými oblastmi, zatímco po osamostatnění Mexika toto výlučné postavení připadlo Spojeným státům. (Quartucci 1996, 362)

Zatřetí, oba státy si prošly výrazným politickým přerodem, který ovlivnil jak ekonomiku, tak i uspořádání společnosti. (Ishida 1981, 250) Restaurace Meidži byla pro Japonsko prvním krokem k dostižení západních mocností, přinesla novou politickou i ekonomickou strukturu, ale i společenskou reformu podporující myšlenku rovnosti obyvatel. (Pérez-Gruoso 1995, 47-61) V případě Mexika tímto výrazným přerodem byla diktatura Porfiria Díaze. Ta sice přinesla

rozvoj průmyslu a infrastruktury, ale také útlak indiánského etnika a výrazný příliv cizinců. (viz kapitola 3.5.)

4.2 Stereotypizace a předsudky

Išida Takeši ve svém článku z roku 1981 popisuje představu, jakou má současná japonská společnost o Mexiku, a to použitím termínu *tabula rasa*. Tvrdí tedy, že Japonci Mexiko nevnímají ani pozitivně ani negativně, zaujímají spíše postoj neutrální vzhledem k tomu, že se o tuto vzdálenou zemi příliš nezajímají. Toto píše v době, kdy už probíhá spolupráce s univerzitou El Colegio de México, na které vyjma autora působili i Mita Munesuke nebo Óe Kenzaburó. (Ishida 1981, 249) Mita pak tři roky po Išidově článku popisuje přístup jednotlivých skupin Japonců přicházejících do Mexika, ať už se jedná o imigranty, zaměstnance firem působících v Mexiku nebo o studenty mířící na mexické univerzity. V tomto případě stojí za zmínku postoj převládající u druhé z výše zmíněných skupin. Pro zaměstnance japonských firem, kteří jsou na určitou dobu vysláni do Mexika, často i s rodinami, je tato lokalita z hlediska pracovního postavení neatraktivní. Obecně vzato jsou jako prestižní lokality vnímány Spojené státy a západní Evropa, zatímco Mexiko je považováno za oblast, která má blíže k zaostalým zemím třetího světa. Tento přístup pak často umocňuje touhu separovat se od mexické společnosti, respektive držet se ve „vyšších kruzích“ a vyvarovat se tak kontaktu s běžnou mexickou realitou. (Mita 1984, 107)

Pokud jde o představu, jakou naopak měli Mexičané o Japonsku, je třeba zmínit vliv překladové literatury a komiksů. V těchto médiích se prezentovala řada stereotypizovaných představ o Zemi vycházejícího slunce. Ať už se jednalo o romány popisující „drobné Japonečky, gejši s pletí jako porcelán a s tenoučným hláskem,“ nebo o příběhy zasazené do prostředí japonské mafie *jakuzy*, které doprovázely s příběhem naprosto nesouvisející ilustrace samurajů. (Quartucci 1984, 102-104) Ačkoliv se může zdát, že v dnešní době už jsou stereotypy částečně překonány, není tomu tak. Příkladem může být dokumentární série stanice Canal Once z roku 2011, která pojednává o osudech migrantů v Mexiku. V dílu věnovaném právě japonské komunitě v rozhovorech někteří z japonských rezidentů přiznávají, že ještě před cestou do Mexika měli o svém budoucím domově dosti zkreslené představy. Pokud je v případě Japonska stereotypem gejša či samuraj, v případě Mexika je to indián s výrazným sombrerem. (Arriaga Jordán 2011)

4.3 Kulturní asimilace

Pokud se i nadále budeme držet rozdělení Japonců pobývajících v Mexiku tak, jak jej uvádí Mita (viz kapitola 4.2.), pak bych se v této části chtěla zaměřit na první skupinu, tedy na migranty trvale usazené na území Mexika. Pro účely této kapitoly odkazuji k Berryho metodologii asimilace, kterou ve své práci představuje Nakasone Takako. Pro klasifikaci jsou stěžejní dvě otázky, tedy zda je pro jedince důležité zachovat si vlastní identitu v rámci nově přijímané kultury a zda jedinec chce udržovat kontakt a komunikovat se zástupci kultury, v rámci které by asimilace měla proběhnout. Na základě kombinací odpovědí na tyto otázky pak můžeme respondenty rozdělit do čtyř skupin. (viz Tabulka 3)

Tabulka 3: Asimilace dle Berryho (Nakasone 2014, 42-43)

Zachování identity	Kontakt a komunikace	
Ano	Ano	Integrace
Ne	Ne	Marginalizace
Ano	Ne	Separace
Ne	Ano	Asimilace

Výzkumu, na který Nakasone ve své práci odkazuje, se zúčastnilo 35 respondentů patřících k japonské komunitě v oblasti Guadalajara, z toho 11 mužů a 24 žen s rozdílným rodinným stavem (12 svobodných, 23 ženatých/vdaných či rozvedených), přičemž se liší i období, kdy do Mexika přišli. (Nakasone 2014, 43) Ve své práci tento výzkum nezmiňuji s ohledem na statistiku, ale spíše jako podklad pro představení pozitivních i negativních aspektů ovlivňujících asimilaci japonských rezidentů v Mexiku.

V případě Japonců je často stěžejním bodem zaměstnání, což je dáno hodnotami vštěpovanými ještě za života v Japonsku, ale také tím, že právě v pracovním prostředí vyniká řada kontrastních znaků obou kultur. Zatímco Japonci jsou už tradičně považováni za pečlivé a pracovitě, Mexičany často charakterizuje nedochvilnost a tendence hledat výmluvy. Podobné je to i s omluvami. Zatímco pro japonskou kulturu je omluva velmi častou složkou sociální interakce, ať už se jedná o reálné projevení lítosti, nebo jen o diskurzivní prvek, u mexické kultury je tomu právě naopak. Řada respondentů uvedla, že bezohledné chování vůči okolí a neschopnost uznat vlastní pochybení, ne-li se za něj ještě omluvit, je jedním z projevů mexické mentality, který jim vadí nejvíce. Na druhou stranu je většina respondentů ochotna tento přístup snášet, pokud

ovšem nemá vliv na jejich práci. Zde si tedy můžeme povšimnout stanovení priorit v případě Japonců, kdy jsou ochotni dělat ústupky v soukromém životě, nikoliv však v zaměstnání. (Nakasone 2014, 44-58)

Pokud je řeč o prioritách, liší se tyto kultury i v přístupu k rodině. Japonská oddanost práci úzce souvisí s konceptem kolektivismu a snahou zabezpečit nejprve dobro skupiny, ke které jedinec patří, teprve pak jsou na řadě osobní zájmy. Oproti tomu mexická kultura považuje za nejdůležitější právě rodinu, a to i na úkor zaměstnání. Mexičané si často berou v práci volno, aby se mohli starat o nemocného člena rodiny. Stejně tak jsou typická rodinná setkání, často se schází i širší rodina, aniž by důvodem byla nějaká zvláštní příležitost jako v případě japonských rodin. (Nakasone 2014, 46-58)

Další rozdíly můžeme sledovat v rámci způsobu komunikace. Zatímco Japonci jsou k cizincům spíše odtažití a nevšímaví, Mexičané jsou přátelštější a otevřenější. Japonský způsob vyjadřování je často nepřímý a nejednoznačný, mexický způsob je pak přímý a jasný. Výraznou složkou mexického způsobu komunikace je také sarkasmus, což je prvek, se kterým se řada respondentů nedokáže a nechce srovnat. (Nakasone 2014, 46-49)

V neposlední řadě můžeme uvést přístup obou kultur k náboženství. Zatímco pro Japonce je základním principem disciplína a dodržování pravidel, a to s ohledem na v japonské společnosti hluboce zakořeněné konfuciánské ctnosti, pro Mexičany je základním principem víra, tedy křesťanství. V tomto ohledu řada respondentů uvádí, že jim mexické pojetí víry často připadá povrchní. Zatímco Japonská společnost, bez vyhraněného kodifikovaného náboženství, klade důraz na dobro společnosti jako celku a vyzdvihuje ohleduplnost, mexická křesťanská společnost je zaměřená čistě na komunikaci mezi jednotlivcem a bohem. Někteří respondenti také uvedli jako negativní zkušenost tendenci Mexičanů svádět svá pochybení právě na náboženství: „Bůh to tak chce,“ „Je to jen v boží moci,“ apod. (Nakasone 2014, 53-54)

V kontextu Berryho metodologie asimilace z výzkumu vyplývá, že japonští rezidenti by spadali spíše do skupiny separace. Považují zachování vlastní kulturní identity za důležité a necítí potřebu plně se integrovat či asimilovat s mexickou společností. Nicméně respektují rozdílné kulturní hodnoty, a pokud nejsou v příliš velkém kontrastu s jejich přesvědčením, jsou ochotni je přijímat pro vytvoření harmonického vztahu s novou komunitou. (Nakasone 2014, 56-58)

4.4 Kulturní identita

V kontextu asimilace dvou kultur se nabízí otázka, nakolik je možné či žádoucí přizpůsobit se nové kultuře a co to znamená pro identitu jedince. Nakasone v již zmíněném výzkumu poukazuje na řadu rozdílů a podobností, které ovlivňují přístup jedince k vlastní i nově přijímané kultuře. V této kapitole bych ráda doplnila pár historických aspektů, které v kontextu chápání dvou rozdílných kultur hrají významnou roli, ale také zmínila současné tendence.

První vlna japonských migrantů, kteří do Mexika dorazili na konci 19. století (viz kapitola 3.2.), bývá označována jako *issei*, tedy první generace. Potomci Japonců žijících v Mexiku, respektive žijících kdekoliv mimo území Japonska, se pak označují jako *nikkeidžin*. (Melgar Tísoc 2011, 128) V Mexiku se takto můžeme dopočítat až k páté generaci *nikkeidžin*¹³. (Arriaga Jordán 2011) Podle údajů japonského Ministerstva zahraničních věcí k říjnu 2016 žilo na území Mexika 11 390 Japonců a komunita *nikkei* čítala kolem 20 000 osob. (MOFA 2016)

Obecně vzato lze tvrdit, že jednotlivé komunity *nikkei* jsou hrdé na své kulturní dědictví a snaží se jej zachovat a předávat jej dál. Za tímto účelem existuje řada lokálních i mezinárodních organizací, které sdružují *nikkeidžin* a pořádají kulturně-vzdělávací akce pro širokou veřejnost¹⁴. Mezi takovéto mezinárodní organizace patří např. COPANI (la Confederación Panamericana Nikkei), la Red internacional Nikkei, OJN (la Organización de Jóvenes Nikkei). (Melgar Tísoc 2011, 132) V kontextu Mexika pak můžeme zmínit Asociación México Japonesa, A.C. (*Ničiboku kjókai*). Na základě mezinárodních smluv pak mezi Japonskem a Mexikem fungují výměnné programy i podpora vzdělávání. (viz kapitola 2.3.)

Další srovnání se nabízí z pohledu homogenity kultury. Japonská kultura je považována za kulturu homogenní, případně kulturu s minimální kulturní kontaminací, to je dáno také dlouhým obdobím izolace. Oproti tomu mexickou kulturu charakterizuje právě koncept *mestizaje*, ať už z hlediska etnicity, náboženství či tradic v širším slova smyslu. Zde bych ráda zdůraznila podobnost mezi etnickými skupinami *nikkeidžin* a *mesticů*. Obě tyto skupiny se potýkají s dvojitým vyčleněním či vyloučením v rámci rozdílných společností. *Nikkeidžin* v sobě spojují prvky japonské kultury obvykle předané rodiči spíše než vlastními zkušenostmi s japonskou společností a kultury mexické, tedy kultury společnosti, do které se narodili. Navzdory tomu většina *nikkeidžin* odmítá přesné vymezování kulturní identity, nejsou ani Japonci, ani Mexičané,

---

¹³ *Nisei* druhá generace, *sansei* třetí generace, *yonsej* čtvrtá generace, *gosei* pátá generace (Melgar Tísoc 2011, 128)

¹⁴ Vyjma organizací je v komunitě *nikkei* populární také vytváření blogů a webových stránek informujících o osudech *nikkeijin* z celého světa. Tyto stránky slouží i k propojení jednotlivých komunit *nikkei*. Příkladem může být Discover Nikkei, která mimo jiná publikuje vlastní časopis. (Discover Nikkei)

vnímají svoji identitu jako něco mezi, jako „identitu nikkei.“ Stejnou situaci můžeme pozorovat i v případě mesticů, ti jsou spojením původních indiánských kultur a křesťanské kultury španělských conquistadorů. (Melgar Tísoc 2011, 129-131)

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo poukázat na faktory ovlivňující postavení japonské menšiny žijící na území Mexika. Těmito faktory rozumíme jak kulturní a historické aspekty kontaktu Japonska a Mexika, tak i průběh a motivaci k samotné asimilaci a definování vlastní identity. Tuto problematiku rozebírám na základě shrnutí politicko-ekonomických vztahů mezi Japonskem a Latinskou Amerikou, dále pak mezi Japonskem a Mexikem. Právě tyto v případě Mexika pozitivní a dlouhodobě udržované vztahy se staly základem pro vznik prostředí vhodného pro migraci japonského etnika.

Ačkoliv počátky kontaktu těchto zemí spadají do období, kdy Mexiko jakožto samostatný stát ještě neexistovalo, toto prvotní spojení bylo opětovně navázáno i po vymanění se z nadvlády Španělů. Můžeme tvrdit, že v případě Japonska a Mexika se vždy jednalo o poněkud asymetrický vztah. Mexiko bylo prvním státem, který Japonsko uznal jako rovnocenného diplomatického i obchodního partnera, což byl v kontextu nerovných smluv významný krok. Nicméně, s ohledem na nestabilitu politického režimu provázaného s ekonomickou krizí Mexiku v tomto vztahu připadla pozice podřízeného či závislého státu. Přestože mexický trh, po dlouhou dobu téměř uzavřený, nelze z ekonomického hlediska považovat za vysoce atraktivní lokalitu, japonští investoři ani po řadě negativních zkušeností neupustili od záměru zde podnikat. Faktory jako blízkost Spojených států či levná pracovní síla pak v kombinaci s ochotou poskytnout pomoc během ekonomické krize z Japonska učinily spolehlivého a důvěryhodného investora. Půjčky, které Japonsko Mexiku během krize poskytlo, jen utužily přátelské vztahy obou zemí. Snaha o nejen ekonomickou spolupráci v pacifickém regionu je patrná i dnes s ohledem na mezinárodní dohody jako CPTPP (dříve TPP).

S výjimkou období druhé světové války byly vždy japonsko-mexické vztahy velmi dobré. To samé lze tvrdit také o postoji Mexičanů k japonskému etniku. Právě přátelský postoj mexické vlády umožnil průběh několika vln japonské migrace. Samotná japonská mentalita a v ní obsažené hodnoty pak pomohly navázat přátelské vztahy i na úrovni běžného obyvatelstva. Dodnes v Mexiku můžeme najít lokality, kde je patrná několikagenerační přítomnost japonských migrantů a jejich potomků.

Navzdory všem pozitivním ohlasům ale nelze opomenout skutečnost, že se jedná o dvě velmi rozdílné kultury, ať už v kontextu náboženství, žebříčku hodnot či přístupu k práci. Právě tento kontrast hraje velkou roli v samotném procesu asimilace. Setkáme se s aspekty mexické mentality, které japonští rezidenti vnímají velmi negativně či je úplně odmítají tolerovat. To se

týká především přístupu k práci či osobní zodpovědnosti. Můžeme ale vyzdvihnout ty pozitivní, kterých si Japonci u Mexičanů cení a které do jisté míry usnadňují začlenění se do mexické společnosti. Příkladem může být otevřenost Mexičanů a přátelský přístup k cizincům. Ačkoliv existují skupiny japonských rezidentů, které se začlenění do mexické společnosti téměř brání, ve většině případů se jedná o opačný přístup. Především japonští rezidenti trvale žijící na území Mexika mají snahu novou kulturu a normy mexické společnosti přijmout. Nakolik se s mexickou kulturou ztotožňují, závisí také na vnímání vlastní kulturní identity. Ať už má jedinec blíže k japonské kultuře či spíše k té mexické, anebo je obě vnímá jako rovnocenné, je patrná tendence a vůle přizpůsobit se mexické společnosti – ať už z vlastního přesvědčení nebo čistě pro vybudování harmonického vztahu s novou komunitou.

Resumé

This bachelor thesis is focused on the issue of Japanese migration to Latin America. The initial chapters describe the political and economic relationships between Japan and Latin America and specifically the relationships between Japan and Mexico. The following chapters deal with the migration of Japanese ethnic group to the territory of Mexico. The aim of this thesis is to point out the similarities and dissimilarities of the cultural and historical aspects which have influenced, and which are still influencing the status of Japanese minority in Mexico, its assimilation and the viewing of the cultural identity within the minority.

Bibliografie

ARRIAGA JORDÁN, Patricia. *Los que llegaron*. 7. Japanese [epizoda dokumentární série online]. Mexiko, Canal Once, 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sgDAmZ5GXzE>

BASH, Dana a DIAMOND, Jeremy. Trump signs order withdrawing from TPP, reinstate 'Mexico City policy' on abortion. In: *CNN* [online]. 24.1.2017 [cit. 18.4.2018]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2017/01/23/politics/trans-pacific-partnership-trade-deal-withdrawal-trumps-first-executive-action-monday-sources-say/>

ČTK. Ministři se dohodli na pokračování Transpacifického partnerství bez účasti Spojených států. In: *E15.cz* [online]. 11.11.2017 [cit. 18.4.2018]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/ministri-se-dohodli-na-pokracovani-transpacifickeho-partnerstvi-bez-ucasti-spojonych-statu-1339686>

DÍAZ-TRECHUELO, Lourdes. El Tratado de Tordesillas y su proyección en el Pacífico. *Revista española del Pacífico* [online]. 1994, 1-12, č. 4, 10-22 [cit. 30.1. 2018]. Dostupné z: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcvd7j4>

Discover Nikkei. JAPANESE MIGRANTS AND THEIR DESCENDANTS [online]. [cit. 23.6. 2018] Dostupné z: <http://www.discovernikkei.org/en/journal/chronicles/>

FRISCIA, A. Blake. Japanese Economic Relations with Latin America: An Overview. In: IMMERMANN, Robert M. a KAUFMAN PURCELL, Susan, eds. *Japan and Latin America in the New Global Order*. London: Lynne Rienner Publishers, 1992, 5-67. ISBN 1-55587-316-2.

GREGORY, Julia. Britain exploring membership of the TPP to boost trade after Brexit. In: *The Guardian* [online]. 3.1.2018 [cit. 21.4. 2018]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/03/britain-in-talks-to-join-the-tpp-to-boost-trade-after-brexit>

ISHIDA, Takeshi. La imagen de México y su futuro entre los japoneses. *Estudios de Asia y África* [online]. 1981, 3-6, vyd. 16, č. 2, 249-253 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://estudiosdeasiayafrika.colmex.mx/index.php/eaa/article/view/686/686>

JANM. Cronología de la Emigración Japonesa a México. *Japanese American National Museum* [online]. [cit. 22.4. 2018]. Dostupné z: http://www.janm.org/projects/inrp/spanish/time_mexico_sp.htm

KRČ, Eduard a ZBUDILOVÁ, Helena. *Literatura española II. Siglos XIX y XX*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 1. vyd. ISBN 978-80-244-1646-4.

LEÓN DE LA ROSA, Raquel Isamara. La política comercial japonesa y el Tratado de Asociación Transpacífico: el debate entre apertura y proteccionismo a partir de las instituciones. *Anuario Asia Pacífico* [online]. 2017, 1, č. 16, 169-203 [cit. 3.4 2018]. Dostupné z: <http://anuarioasiapacifico.colmex.mx/images/pdfs/04politicaleon.pdf>

MARTÍNEZ DÍAZ, Nelson a VÁSQUEZ, Germán. *Historia de América Latina*. Madrid: SGEL-Educación, 1990. 1. vyd. ISBN 34-7143-424-5.

MELGAR TÍSOC, Dahil M. El Japón fragmentado: Los nikkei mexicanos y la diáspora japonesa. *Humania del Sur* [online]. 2011, 1-6, vyd. 6, č. 10, 125-133 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://erevistas.saber.ula.ve/index.php/humaniadelsur/article/view/5092/4867>

MITA, Munesuke. La sociedad mexicana y los japoneses. *Estudios de Asia y África* [online]. 1984, 1-3, vyd. 19, č. 1, 105-110 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://estudiosdeasiayafrika.colmex.mx/index.php/ea/article/view/829/829>

MOFA. Japan-Mexico Relations (Basic Data). *Ministry of Foreign Affairs of Japan* [online]. 13.7.2016 [cit. 21.4. 2018]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/latin/mexico/data.html>

NAKASONE, Takako. Diferencias culturales entre México y Japón: desde las perspectivas de los japoneses en Guadalajara. *Portes: Revista Mexicana de Estudios Sobre la Cuenca del Pacífico* [online]. 2014, 6-12, vyd. 8, č. 16, 29-60 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=ced9e3d8-6861-4b30-a886-8ceb07495290%40sessionmgr4010>

PEDDIE, Francis. Una presencia incómoda: la colonia japonesa de México durante la Segunda Guerra Mundial. *Estudios de historia moderna y contemporánea de México* [online]. 2006, č. 32, 12, 73-101 [cit. 17.6. 2018]. Dostupné z: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0185-26202006000200073&lng=en&nrm=iso&tlng=es

PEDDIE, Francis. The Welcome Asians: the Japanese in Mexico, 1897–1910. *Japan Forum* [online]. 2016, 9, vyd. 28, č. 3, 320-336 [cit. 22.4. 2018]. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=ce9251cb-12f2-45c9-82db-8ae585918551%40pdc-v-sessmgr01>

PÉREZ-GRUESO, María Dolores Elizalde. Japón y el sistema colonial de España en el Pacífico. *Revista española del Pacífico* [online]. 1995, 1-12, č. 5, 43-79 [cit. 30.1 2018]. Dostupné z: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcqr5h5>

QUARTUCCI, Guillermo. Imagen de Japón en los comics de México. *Estudios de Asia y África* [online]. 1984, 1-3, vyd. 19, č. 1, 100-104 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://estudiosdeasiayafrika.colmex.mx/index.php/ea/article/view/828/828>

QUARTUCCI, Guillermo. Lo fantástico como reacción a la modernidad en Japón y México. *Estudios de Asia y África* [online]. 1996, 5-8, vyd. 31, č. 2, 357-365 [cit. 22.6. 2018]. Dostupné z: <http://estudiosdeasiayafrika.colmex.mx/index.php/ea/article/view/1556/1556>

RUBIO, Luis. Japan in Mexico: A Changing Pattern. In: IMMERMANN, Robert M. a KAUFMAN PURCELL, Susan, eds. *Japan and Latin America in the New Global Order*. London: Lynne Rienner Publishers, 1992, 69-100. ISBN 1-55587-316-2.

TOGORES SÁNCHEZ, Luis Eugenio. El inicio de las relaciones hispano-japonesas en la época contemporánea (1868-1885). *Revista española del Pacífico* [online]. 1995, 1-12, č. 5, 17-43 [cit. 30.1 2018]. Dostupné z: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcqr5h5>

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986.